

Sarapina O.A., Sheptika T.V.
Kherson National Technical University

MANAGEMENT OF OWN CAPITAL OF THE ENTERPRISE

Summary

In this study we investigated the basis of efficient management of own capital of the enterprise. The methodology and types of analysis of own capital are studied. The attention is focused on the stages of the optimization of the capital structure of the company. The methodological approaches of optimization of control of entity's own capital are provided. The factors characterizing the influence on the process of managing entity's own capital are determined.

Keywords: equity capital, management, efficiency, financial leverage, analysis, optimization, financial restructuring, entity.

УДК 336.71

АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Сердюк Л.В., Симоненко О.В.

Харківський Інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

У статті проведено порівняльний економіко-статистичний аналіз сучасного стану кредитної діяльності банків України та Харківського регіону. Проаналізовано показники структури та якості кредитного портфеля банківських установ і динаміку резервів під кредитні ризики. Розглянуто шляхи підвищення ефективності банківського кредитування та розроблено рекомендації щодо управління якістю кредитного портфеля.

Ключові слова: банк, кредит, кредитна політика, кредитна діяльність, кредитний портфель, аналіз, кредитний ризик.

Постановка проблеми. Ситуація, що склалася на ринку банківського кредитування в Україні, є нестабільною. До основних перешкод у розвитку кредитування українськими банками належать кризове становище розвитку економіки, значний обсяг проблемних кредитів, зниження довіри населення до банківської системи, нестабільність законодавчої бази та інші. Як зазначає Некрасова В. В., за результатами оцінки міжнародного рейтингового агентства Standart&Poors, питома вага проблемних кредитів українських банків знаходиться на рівні 40% (включаючи нестандартні, сумнівні та безнадійні кредити) [7]. У таких умовах для банківських установ одним із найважливіших питань є аналіз кредитного портфеля, оскільки від нього залежить у подальшому рівень дохідності банківських активів. Тому постає необхідність у дослідженні кредитної діяльності банків, а висновки, отримані в результаті аналізу, дозволять розробити рекомендації щодо управління якістю кредитного портфеля, що забезпечить ефективну роботу банків, підвищить ступінь їх прибутковості та надійності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем подальшого вдосконалення функціонування банківської системи, зокрема процесу управління кредитним портфелем банку, привертає увагу багатьох учених: Т. М. Болгар [1], А. М. Герасимовича [2], А. М. Мороза [6], М. І. Савлука та інших. Досягнення українських та зарубіжних учених у галузі банківської справи, теорії кредиту, банківського менеджменту, теорії економічного ризику є теоретичною та методологічною основою поставленої проблеми. Дослідження цих науковців присвячені визначенню поняття проблемного кредиту й кредитного ризику, методам управління кредитним портфелем, аналізу системи показників платоспроможності позичальників тощо. Проте, на сьогодні не існує єдиного підходу щодо

оцінки якості кредитного портфеля. У зв'язку з цим він потребує подальшого розвитку.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проведення порівняльного аналізу кредитного портфеля банків України та Харківського регіону, визначення його якості та шляхів покращення.

Виклад основного матеріалу. Одним із факторів ефективної банківської діяльності є оптимальне формування й управління кредитним портфелем при мінімально можливому рівню ризику. Тому, проведення комплексного аналізу та розробка теоретичних і практичних пропозицій щодо формування кредитного портфеля банків України й визначення напрямів підвищення ефективності управління ним на сьогодні слід вважати одним із пріоритетних завдань у загальній системі заходів щодо удосконалення функціонування банківських установ.

Для кращого розуміння стану ринку кредитування в Україні необхідно провести аналіз сукупного кредитного портфеля банківських установ (табл. 1). Для початку розглянемо його динаміку, яку можна дослідити на основі звітних даних, опублікованих Національним Банком України «Основні показники діяльності банків України на 01.11.2014 року» [8].

Як свідчать наведені дані, протягом періоду 2011–2014 рр. у банківській системі відбувалося коливання обсягів кредитного портфеля, що наочно представлено на рис. 1.

Так, якщо на початку 2011 р. обсяг кредитного портфеля складав 755030 млн. грн., то вже наступного року він збільшився на 9,3%, до 825320 млн. грн., а в 2013 р. зменшився на 1,2%, до 815327 млн. грн., проте у 2014 р. він знову збільшився на 18,44%, і станом на 01.11.2014 р. складав 965692 млн. грн.

Слід зазначити, що одночасно відбувалося зменшення питомої ваги кредитного портфеля в активах банків. Динаміку змін частки кредитного портфеля представлено на рис. 2.

Показники якості кредитного портфеля банків України в 2011-2014 рр., (млн. грн.)

№ з/п	Назва показника	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.11.2014
Стан кредитного портфеля						
1	Обсяг кредитного портфеля	755 030	825 320	815 327	911 402	965 692
2	Обсяг активів	942 088	1 054 280	1 127 192	1 278 095	1 274 130
3	Питома вага кредитного портфеля в активах, %	80,14	78,28	72,33	71,31	75,79
4	Кредити, що надані суб'єктам господарювання	508 288	580 907	609 202	698 777	752 227
4.1	Питома вага, %	67,3	70,4	74,7	76,7	77,9
5	Кредити, надані фізичним особам	186 540	174 650	161 775	167 773	172 383
5.1	Питома вага, %	24,7	21,2	19,8	18,4	17,85
6	Прострочена заборгованість по виданих кредитах	84563	79230	72564	70178	111055
7	Резерви під активні операції	148 839	157 907	141 319	131 252	166 610
Характеристика кредитного портфеля банків з огляду кредитного ризику						
8	Частка простроченої заборгованості в обсязі кредитного портфеля банків, %	11,2	9,6	8,9	7,7	11,5
Оцінка кредитного портфеля банків з погляду захисту від можливих втрат						
9	Відношення резервів під активні операції до виданих кредитів, %	19,71	19,13	17,33	14,4	17,25

Джерело: [8]

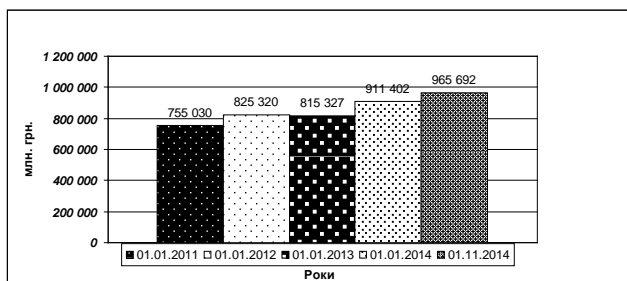

Рис. 1. Динаміка кредитного портфеля банків України за 2011–2014 рр.

Джерело: [8]

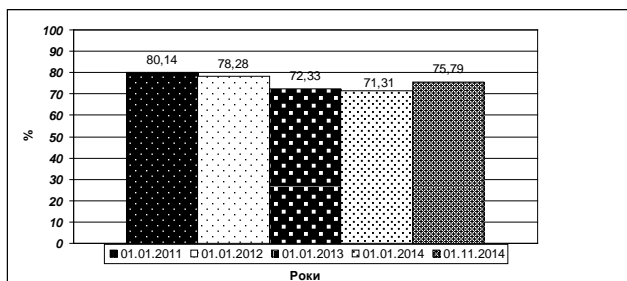

Рис. 2. Динаміка частки кредитного портфеля в активах за 2011–2014 рр.

Джерело: [8]

У 2011 р. частка кредитного портфеля в активах складала 80,14%, а потім почала поступово знижуватися, і станом на 01.01.2014 р. дорівнювала 71,31%, а вже станом на 01.01.2014 р. збільшилася на 4,48 пункти до 75,79%. Незважаючи на зменшення питоми ваги, частку кредитного портфеля в загальних активах на такому рівні слід розцінювати як критично високу, відповідно й рівень концентрації кредитних операцій є занадто ризикованим.

Значний обсяг кредитного портфеля в загальних активах, який спостерігається протягом останніх років, призвів до негативних наслідків і втрати стабільності банківської системи. Також, серед причин, що призвели до погіршення ситуації, є нестабільна політична та економічна ситуація в країні, низька платоспроможність вітчизняних позичальників, неврегульованість законодавства, зокрема щодо процедури банкрутства та процедури реєстрації обтя-

жень, високий кредитний ризик, що, у свою чергу, вимагає формування значних резервів.

У подальшому проведемо аналіз кредитного портфеля банків України за категорією позичальника, який у свою чергу поділяється на кредити, що надані суб'єктам господарювання та кредити, що надані фізичним особам (рис. 3).

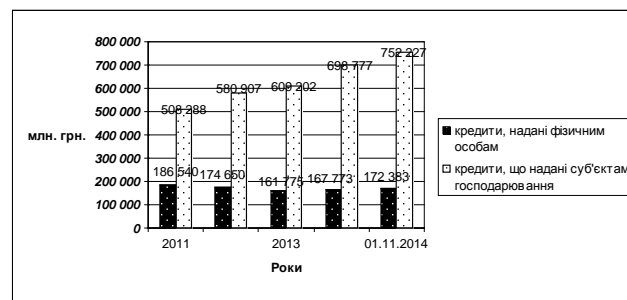

Рис. 3. Динаміка структури кредитного портфеля за категорією позичальника за 2011–2014 рр.

Джерело: [8]

Дані таблиці свідчать про те, що банки віддають перевагу кредитуванню суб'єктів господарювання. Частка наданих їм кредитів за аналізований період поступово збільшувалася, а саме у 2011 р. становила 67,3% (508288 млн. грн.), у 2012 р. – 70,4% (580907 млн. грн.), у 2013 р. – 74,7% (609202 млн. грн.) та станом на 01.11.2014 р. – 77,9% (752227 млн. грн.).

Що стосується кредитів, наданих фізичним особам, то динаміка за аналізований період поступово зменшується, а саме у 2011 р. їх частка у загальній сумі кредитного портфеля становила 24,7% (186540 млн. грн.), у 2012 р. – 21,2% (174650 млн. грн.), у 2013 р. – 19,8% (161775 млн. грн.) та станом на 01.11.2014 р. – 17,85% (172383 млн. грн.).

Причинами такої динаміки є те, що в Україні спостерігається погіршення економічної ситуації через загострення політичної напруженості в суспільстві та несприятливий вплив зовнішнього середовища, низька платоспроможність населення, високий кредитний ризик, що, у свою чергу, вимагає формування значних резервів.

Як відомо, банки найбільш вразливі до кредитного ризику, який відображає наявну або потенційну загрозу для надходжень чи капіталу й виникає

через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання виконати умови будь-якої фінансової угоди з банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання. Якість сукупного кредитного портфеля оцінимо шляхом дослідження наявності проблемних кредитів у кредитному портфелі банків України (рис. 4).

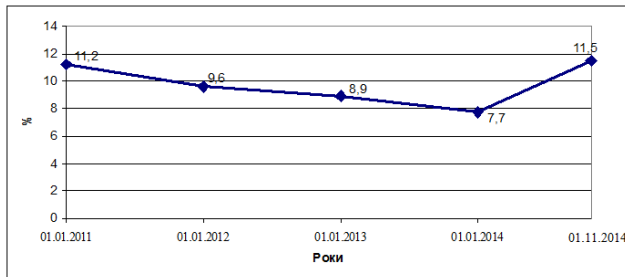

Рис. 4. Динаміка частки простроченої заборгованості в обсязі кредитного портфеля банків України за 2011–2014 рр.

Джерело: [8]

Наведені дані показують, що частка проблемних (прострочених та сумнівних) кредитів в обсязі кредитного портфеля в період з 2011 р. по 2014 р. знизилася з 11,2% до 7,7% станом на 01.01.2014 р.

Однак такий стан не міг тривати дуже довго, і, розуміючи це, банки намагалися скористатися ситуацією, адже їх приваблювала досить висока норма прибутковості. Проте цілком очевидно, що загальний ступінь ризикованості банківської діяльності був значно вищий, а така ситуація була одномоментною, а не систематичною. Це означає, що надані банками кредити здебільшого мали довгостроковий характер, тому строки погашення цих кредитів ще не настали, а отже, частка проблемних кредитів в аналізований період не зростає. Разом з тим довгострокові кредити є більш прибутковими для банку, а тому це суттєво вплинуло на рівень загальної прибутковості.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що загалом банківська система перебуває в дуже небезпечному стані, що підтверджують дані рис. 3. Протягом періоду з 01.01.2014 р. по 01.11.2014 р. частка проблемних кредитів в обсязі кредитного портфеля збільшилася на 3,8 пункти, що складає 11,5%.

На наступному етапі дослідження проводимо аналіз кредитного портфеля банків Харківського регіону на основі уніфікованого звіту по Харківській області (табл. 2) та порівнюємо його з даними банків України в період з 2011 р. по 01.11.2014 р.

Обсяги кредитного портфеля в Харківському регіоні кожного року змінювалися. Протягом 2010–2012 рр. відбувалося зменшення кредитного портфеля, і станом на 01.01.2011 р. становили 28721,8 млн. грн., 01.01.2012 р. – 27546,2 млн. грн. та на 01.01.2013 рр. – 27219,9 млн. грн., а у 2013 р. зросли і станом на 01.01.2014 р. склали 30651,3 млн. грн., проте за 2014 р. знову знизилася й на 01.11.2014 р. становили 27327,4 млн. грн.

Схожа ситуація спостерігалася й з кредитним портфелем банків України, що підтверджує рис. 5.

Що стосується питомої ваги кредитного портфеля в активах банків Харківського регіону, то наведені дані свідчать, що вона є менша, ніж в банках України в цілому.

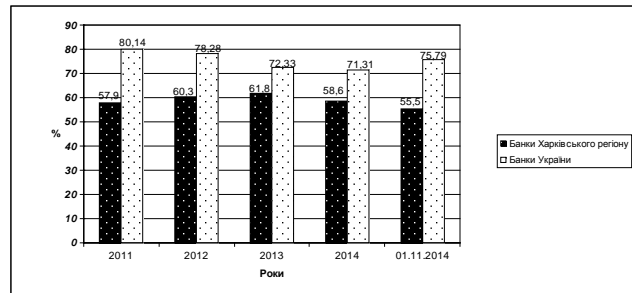

Рис. 5. Питома вага кредитного портфеля в активах банків Харківського регіону та України за 2011–2014 рр.

Джерело: дані Уніфікованого звіту по Харківській області

Слід зазначити, що питома вага кредитного портфеля в активах банків Харківського регіону в аналізованому періоді складала 57,9% у 2011 р. і до 2013 р. мала тенденцію до зростання – 61,8%, а вже у 2014 р. поступово зменшувалася й станом на 01.11.2014 р. була 55,5%. Можна зробити висновок, що банки Харківського регіону ведуть більш стриману й менш ризиковану кредитну діяльність, що пояснюється напруженою та нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні, яка негативно впливає на діяльність банків регіону та України в цілому.

Аналізуючи динаміку кредитного портфеля банків Харківського регіону та України за категорією позичальника, слід зазначити, що банки регіону, як і банки України в цілому, віддають перевагу кредитуванню суб'єктів господарювання, що підтверджують рис. 6 та рис 7.

Слід зазначити, що за аналізований період у регіоні частка кредитів, наданих фізичним особам, значно більша ніж у кредитному портфелі банків України, проте вона поступово знижувалася з

Таблиця 2

Показники якості кредитного портфеля банків Харківського регіону в 2011–2014 рр. (млн. грн.)

№ з/п	Назва показника	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.11.2014
1	Обсяг кредитного портфеля	28721,8	27546,2	27219,9	30651,3	27327,4
2	Обсяг активів	49583,8	45703,9	44060,6	52284,4	49275,5
3	Питома вага кредитного портфеля в активах, %	57,9	60,3	61,8	58,6	55,5
4	Кредити, що надані суб'єктам господарювання	16870,9	16345,1	17583,1	21608,6	17789,6
4.1	Питома вага, %	58,7	59,3	64,6	70,5	65,1
5	Кредити, надані фізичним особам	11850,6	11200,8	9636,5	8658,5	9532,7
5.1	Питома вага, %	41,3	40,7	35,4	28,2	34,9
6	Резерви під активні операції	4709,3	4211,1	3896,9	4084,8	5036,0
7	Відношення резервів під активні операції до виданих кредитів, %	16,4	15,3	14,3	13,3	18,4

Джерело: дані Уніфікованого звіту по Харківській області

41,3% в 2011 р. до 28,2% у 2014 р. Така ж тенденція до зменшення спостерігалася і в банках України з 24,7% у 2011 р. до 17,85% у 2014 р., що свідчить про стриману політику кредитної діяльності банківських установ у цілому.

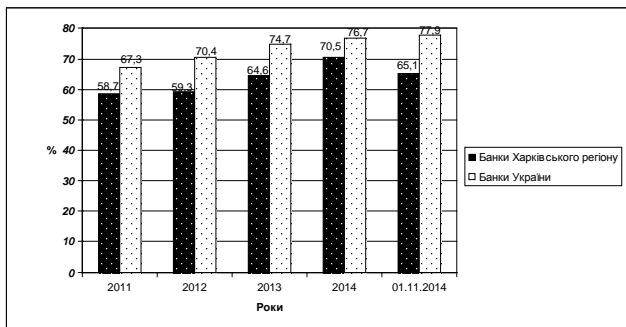

Рис. 6. Питова вага кредитів, що надані суб'єктам господарювання банками Харківського регіону та України за 2011–2014 рр.

Джерело: дані Уніфікованого звіту по Харківській області

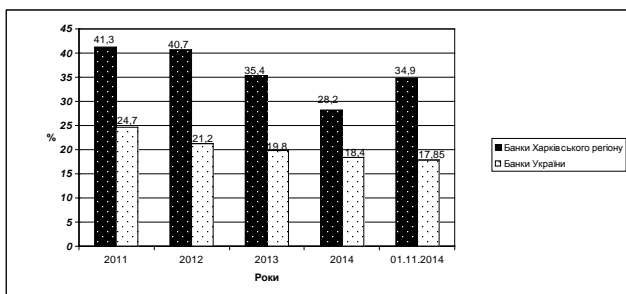

Рис. 7. Питова вага кредитів, що надані фізичним особам банками Харківського регіону та України за 2011–2014 рр.

Джерело: дані Уніфікованого звіту по Харківській області

Порівнюючи оцінку кредитного портфеля банків з погляду захисту від можливих втрат, а саме відношення резервів під активні операції до виданих кредитів (рис. 8), можна зазначити, що в регіоні вони менші на 3,31% у 2011 р., 3,83% у 2012 р., 3,03% у 2013 р. і на 1,1% у 2014 р., ніж в банках України, а вже станом на 01.11.2014 р. були більшими на 1,15%.

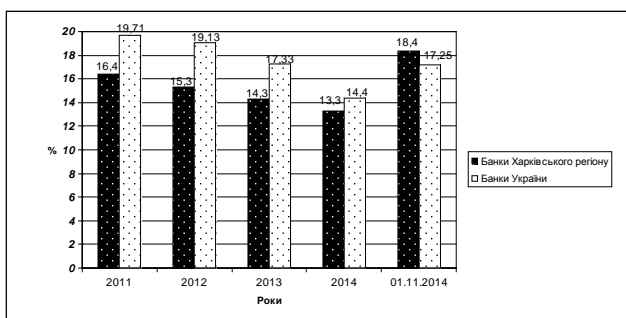

Рис. 8. Питова вага резервів під активні операції до виданих кредитів банків Харківського регіону та України за 2011–2014 рр.

Джерело: розроблено автором за даними Уніфікованого звіту по Харківській області

Отже, наведені дані свідчать, що протягом 2011–2014 рр. поступово зменшувалися обсяги резервів під кредитні ризики, і лише станом на 01.11.2014 р. їхній темп приросту стрімко зростає як в Харківському регіоні, так і в Україні в цілому, що зумовлено погіршенням якості кредитного портфеля банківських установ України і зокрема в Харківському регіоні.

Висновки і пропозиції. Основним джерелом отримання доходів банків є їхня кредитна діяльність, а так як у процесі управління нею об'єктами є не лише кожна окрема кредитна операція, а й сукупність усіх наданих банком кредитів з їх взаємовпливом і взаємозалежністю, то одним з головних завдань, яке сьогодні повинне стояти перед менеджментом банків, є ефективне управління кредитним портфелем банку. Неefективне управління кредитним портфелем призводить до підвищення ризиків здійснення кредитних операцій, а це, у свою чергу, веде до появи збитків та втрати вкладених ресурсів.

Отже, важливість створення в банку якісно структурованої та незалежної системи управління ризиками в світлі сучасних кризових явищ у фінансовій сфері не потребує особливого обґрунтування. Відсутність ефективної системи управління кредитними ризиками може в кінцевому результаті привести банк до виникнення значних проблем. Однак, необхідно зрозуміти, що повністю уникнути ризиків у банківській діяльності неможливо, а, отже, мета процесу управління кредитними ризиками в банку полягає не в повному їх уникненні, а в обмеженні та мінімізації їхнього впливу.

Необхідною умовою оптимального формування кредитного портфеля є визначення комплексу заходів щодо мінімізації кредитного ризику за всією сукупністю здійснюваних банком позичкових операцій. Банківському сектору України необхідно на основі світового досвіду активніше застосовувати та адаптувати до вітчизняних умов такі методи управління кредитними ризиками, як: лімітування, резервування коштів, страхування. Домінуючу роль в управлінні ризиком кредитного портфеля відіграє лімітування, яке полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дозволяє обмежити ризик. Завдяки встановленню лімітів кредитування банки можуть уникнути критичних втрат внаслідок необдуманого концентрування будь-якого виду ризику. Банківські установи, розробляючи власну кредитну політику й стратегію управління кредитним портфелем, можуть встановлювати свої ліміти, що виражаються як в абсолютних величинах (сума кредиту в грошовому вираженні), так і у відносних показниках: коефіцієнтах, індексах, нормативних співвідношеннях.

Також для відновлення діяльності банківської системи на попередньому рівні необхідно спрямувати зусилля на підвищення рівня довіри до банків, зосередитись на зростанні рівня капіталізації банківської системи та змінити структуру активних операцій з огляду на досягнення оптимального рівня диверсифікації та необхідність зниження ризиків. Це потребує не лише зусиль кожного окремого банку в сфері фінансового менеджменту, а й уваженої державної політики та посилення системи банківського регулювання й нагляду.

Список літератури:

1. Болгар Т. М. Проблемні кредити у банківській діяльності в умовах фінансової кризи: монографія. – Кременчук: Видавництво ПП Щербатих О. В., 2013. – 368 с.
2. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович; Міністерство освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2012. – 599 с.

3. Грушко В. Оптимізація структури кредитного портфеля комерційного банку / В. Грушко, Т. Іваненко / Вісник Національного банку України. – 2014. – № 2. – С. 28-32.
4. Денисенко М. П. Кредитування та ризику [Текст]: Навчальний посібник / М. П. Денисенко, В. М. Домрачев, В. Г. Кабанов. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2011. – 480 с.
5. Криклій О. Система управління проблемними кредитами в банку / О. А. Криклій, О. В. Крухмаль // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 5. – С. 409-415.
6. Мороз А. М. Банківські операції: Підручник: Затв. Мін. освіти та науки України / За ред. А. М. Мороза. – 3-тє вид., виправ. і доп. – К., КНЕУ. – 2008. – 354 с.
7. Некрасова В. В. Формування кредитного портфеля банку в сучасних умовах: [Електронний ресурс] / В. В. Некрасова // Науково-технічна бібліотека Харківського національного економічного університету: Електронний архів. – 2013. – Режим доступу до журн.: <http://www.repository.hneu.edu.ua>
8. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

Сердюк Л.В., Симоненко А.В.

Харківський інститут банківського дела
Університета банківського дела Національного банку України

АНАЛИЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКОВ УКРАИНЫ И ХАРЬКОВСКОГО РЕГИОНА

Аннотация

В статье проведен сравнительный экономико-статистический анализ современного состояния кредитной деятельности банков Украины и Харьковского региона. Проанализированы показатели структуры и качества кредитного портфеля банковских учреждений и динамику резервов под кредитные риски. Рассмотрены пути повышения эффективности банковского кредитования и разработаны рекомендации по управлению качеством кредитного портфеля.

Ключевые слова: банк, кредит, кредитная политика, кредитная деятельность, кредитный портфель, анализ, кредитный риск.

Serdiuk L.V., Symonenko A.V.

Kharkiv Institute of Banking,
University of Banking of the National Bank of Ukraine

THE ANALYSIS OF CREDIT PORTFOLIO OF BANKS OF UKRAINE AND KHARKIV REGION

Summary

In article the comparative economic and statistical analysis of a current state of credit activity of banks of Ukraine and Kharkiv region is carried out. Indexes of structure and quality of credit portfolio of banking institutions and dynamics of reserves for credit risks are analyzed. The ways to improve the efficiency of bank lending are considered and the recommendations for the management of the credit portfolio quality are developed.

Keywords: bank, credit, credit policy, credit activity, credit portfolio, analysis, credit risk.